

KOMPOST

Strakonický měsíčník o ochraně přírody

únor 2024

Environmentální akce, reporty, přírodovědná pozorování, ekoporadenské tipy, botanika, zoologie, úvahy, recenze, zdravá výživa, práva zvířat, aktivismus, zdravý životní styl, odborná literatura, přírodní beletrie a poezie...

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně
Základní organizace ČSOP Strakonice

Vážení čtenáři,

dovolte mi na úvod únorového čísla krátké zamyšlení. Směřuje ke dvěma velkým světové literatury. I když byli autoři slavných dystopických románů George Orwell a Aldous Huxley myšlenkově na téže lodi, přece jen vyjádřili svou vizi budoucnosti zcela odlišně. Zatímco Orwell ji spatřoval v podobě totalitně-represivního státního zřízení, Huxley ve svých knihách vykresloval systém jakéhosi dobrovolného otroctví, ve kterém budou lidé od svobody a třeba i blízkého sepětí s přírodou odtrženi ze své vlastní vůle. Orwellův román 1984 je v dnešním kontextu aplikovatelný spíše na země na východ od nás, i když některé prvky (jako např. doublethink nebo newspeak) v podání světových vlád a zčásti i

Z obsahu tohoto čísla:

Další otázky kolem spalovny odpadů...	2
Regionální ochranařina bude.....	2
Co obnáší systém ostrovního bydlení?...	3
Exploze a imploze českých sídel.....	5
Objevy detektiva Ledňáčka.....	7
Na kafičko s...Michaelou Sýkorovou.....	8
Ekošpeky - 5. Zábavní pyrotechnika.....	10
Křížák Strömův (Leviellus stroemi).....	11
Večer s dokumentem - 120. díl.....	12
Spalovny odpadů a životní prostředí.....	14
Petr Eybl: V zajetí emocí.....	15
Únorové květy Jirky Wagnera.....	16
Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi..	16
ZeměDar žije dál (3).....	17
Místo vajec.....	17

médií takřka zdomácněly. Avšak nemůžu se ubránit dojmu, že Aldous Huxley byl ve svém odhadu o poznání blíže. V knihách popisoval společnost, která bude dobrovolně fungovat v zajetí blahobytných zkratk, hédonismu a honby za senzacími. Společnost, která bude tak přesycena informacemi, že se to podstatné bude ztrácet v moři balastu. A také společnost, které fakticky nebude muset nikdo represivně vládnout, neboť se bude v paralýze vědomí udržovat sama. Podle mého názoru se jedná o dokonalé vystihnutí dnešní konzumní společnosti. Orwell se domníval, že budoucí civilizace bude ve znamení totální kontroly skrze státní aparát, Huxley pochopil, že k otupování smyslů společnosti bude stačit systém pozitivních pobídek v podobě neomezené zábavy, nedostatku sebedisciplíny a přísunu psychoaktivních látek. Ve světě románu 1984 zotročovala společnost Ideopolicie, v románu Konec civilizace lidé zotročují sami sebe - vírou v technický pokrok a materiální štěstí. Teď navíc víme, že obě cesty vedou i k zotročení přírody. A kromě předpovědi obou spisovatelů máme k dispozici již dostatečné množství informací. Rádi bychom k nim svou trochu přihodili i my.

Foto -jj-

Příjemné předjaří, váš Kompost. -jj-

Reakce, příspěvky, odběr: jan.juras@knih-st.cz

Archiv čísel: www.knih-st.cz/kompost

Další otazníky kolem spalovny odpadů v Písku, dokumentace EIA opět vrácena

Pokud pravidelně sledujete náš měsíčník, určitě vám neuniklo dění kolem chystané spalovny odpadů Písek. Shromáždili, v rámci činnosti spolku podali a zveřejnili jsme některé argumenty proti výstavbě, které se staly součástí procesu posuzování vlivu na životní prostředí EIA. A to hned dvakrát. Dokumentace totiž nebyla napoprvé schválena a byla začátkem roku 2023 vrácena k přepracování (viz [Kompost č. 2/2023](#)). Aktualizovaný materiál byl zveřejněn v září, ale tak trochu dle očekávání nebyly vypořádány některé podstatné připomínky spolků a veřejnosti. Z naší strany byla rozporována zejména kapacitní naddimenzovat projektu v kontextu odpadových čísel Jihočeského kraje a ostatních plánovaných zařízení (viz [Kompost č. 11/2023](#)). Dokumentace byla tedy Ministerstvem životního prostředí v závěru roku 2023 vrácena již podruhé.

Několikrát jsme naznačovali, že PR snaha o vykreslení projektu ZEVO Písek v zelenějších barvách hraničí s greenwashingem. Naplno se to projevilo v [tiskové zprávě](#), reagující právě na znovuvrácení již přepracované dokumentace. Při jejím čtením mě napadaly v podstatě ty samé souvislosti, které pak trefně shrnula jedna z pisatelek na webu piseckysvet.cz (viz [zde](#)).

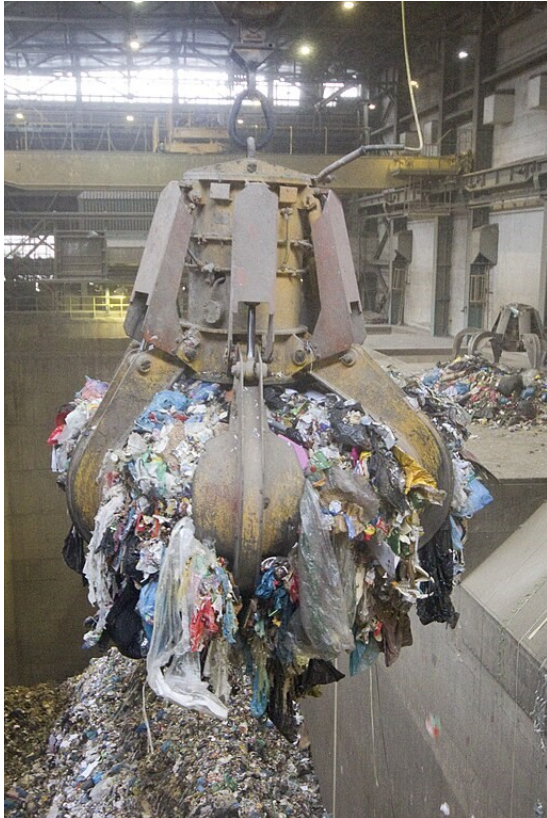

Foto Jan Groh

V první řadě – již druhé vrácení dokumentace EIA není běžné a zdaleka není jen známkou toho, že proces běží důkladně a dle regulí (jak uvádí jednatel ZEVO Písek Jakub Šimoník). Je především důkazem toho, že dokumentace k záměru trpí i po přepracování na základě několika desítek vyjádření dotčených subjektů a veřejnosti stále závažnými nedostatky. Tisková zpráva písecké radnice také uvádí, že naprostá většina připomínek byla vypořádána. To není pravda ani matematicky, ani fakticky, což potvrzuje i doprovodný text MŽP k druhému vrácení dokumentace [zde](#). Ten mimo jiné uvádí, že: „v obdržených vyjádřeních jsou obsaženy i relevantní připomínky k záměru a k doplněné dokumentaci, které stále nelze bez dalšího doplnění dokumentace standardním způsobem v posudku vypořádat“. Stále ještě chybí podrobné informace ke kapacitě záměru ve vztahu k plánům odpadového hospodářství na úrovni obcí, měst, krajů i celé ČR. Stejně tak nejsou dostatečně rozbrány druhy a trajektorie odpadu, které budou do zařízení putovat, a souvislosti s hierarchií nakládání s odpady. Tedy shodou okolností okruhy, které byly v připomínkách našeho spolku (ČSOP Strakonice) v rámci připomínek označeny jako nejzávažnější.

Pokud musí být k vypracování dokumentace EIA k tak závažnému projektu využito hned třech pokusů, každého člověka musí napadnout, jak je to vlastně možné. Je samotný text takovým šlendriánem, že musí být několikrát pře-pisován a doplňován? Zkoušejí zadavatelé a zpracovatelé, jestli už to „takhle náhodou neprojde“? Nebo má celý projekt relevantní a ze samé podstaty neobhajitelné trhliny, na které správně již přes rok upozorňuje veřejnost a kterých si všímá i MŽP? Osobně se domnívám, že ta poslední možnost je správná. A sám jsem zvědavý, jak to vlastně celé dopadne. A zatímco ve Strakonici se o projektu takřka nemluví, v Písku a ve Smrkovicích panuje odpovídající demokratický rozruch (viz [zde](#)). Že mají k projektu vážné výhrady místní obyvatelé, je vcelku nasnadě. Ale vřít to začíná i mezi píseckými politiky, kteří vnímají hlavní slabiny záměru. Ve hře je tak stále i myšlenka místního referenda.

Pokud vás zajímají bližší informace k vlivům spaloven odpadů na životní prostředí, nalistujte navazující článek na str. 14. Tématu spaloven se věnovala také nejnovější epizoda cyklu Nedej se! (viz [zde](#)). -jj-

Regionální ochranařina bude pokračovat i v letošním roce

Měsíc leden je pro náš spolek obvykle obdobím sbírání nových sil pro další sezónu ochranu přírody. Jednak v tomto čase míváme pravidelnou schůzi, jednak se blíží jarní období, které zahajujeme již tradičními akcemi na podporu obojživelníků. Zároveň se snažíme nějakým způsobem shrnout i naše působení v minulém roce a také přemýšlíme, kterak přilákat k činnostem širší okruh zájemců. Protože jestli je v ochraně přírody něco skutečně nedostatkovým zbožím, nejsou to peníze, ale dobrovolníci, kteří by s námi táhli káru dál. A to nejen na papíře, ale i tam venku. Tentokrát bylo naše setkání v tomhle ohledu v mnohém povzbuzující. Obvyklé formality se rychle proměnily ve svižný

ochranářský brainstorming, ze kterého vzešlo pár zajímavých podnětů. Shodli jsme se na tom, že jak papírová / legislativní činnost prostřednictvím správních řízení, tak i ta terénní na podporu konkrétních forem života je nepostradatelná. Rádi bychom tedy promlouvali i nadále k lokálním záměrům, ve kterých mohou být poškozeny zájmy ochrany přírody, stejně tak bychom si rádi co nejčastěji pořádně zamazali ruce od hlíny. Na program tedy bude celá řádka venkovních aktivit.

A co konkrétního se chystá? Pokud to teploty alespoň trochu dovolí, v neděli 11. února bychom se rádi vypravili odečíst obsazenost ptačích budek ve Strakonících za proběhlou hnízdní sezónu a provést jejich vyčištění a opravu. Začátek března bude patřit jako vždy stavbám migračních bariér na ochranu obojživelníků. V neděli 3. 3. vycestujeme za Bavorov k Velkému Vepřskému rybníku, kde skupince nadšenců pomůžeme s přípravami na záchranu zhruba tisícovky žab, které se zde každoročně vydávají na nebezpečnou cestu přes silnici. Podobný zásah nás čeká v sobotu 9. března u Strakoníc při Volyňské silnici. S otevřenou náručí přivítáme pomocníky jak s těmito jednorázovými akcemi, tak i s následnými přenosy zvířat do bezpečí. Letní období bude ve znamení péče o květnaté loučky v rámci Strakoníc i o některé další zájmové lokality. Pokud jste příznivci ručního kosení, případně byste chtěli k této činnosti přičichnout z blízka, určitě se nám ozvěte. Postarat se také musíme o několik loňských a předloňských výsadeb ovocných stromů. Dle aktuální situace tak budeme vyrážet k zálivkám asi na tři místa v okolí Strakoníc. Aktivity kolem alejí pak vyvrcholí na podzim výsadbou ovocného stromořadí nedaleko Nové Vsi u Miloňovic.

Foto Tomáš Vlasák

Kromě těchto už rámcově rozplánovaných zásahů budou samozřejmě do cesty přicházet i záležitosti nahodilé, akutní nebo vyplývající z požadavků a zájmů lidí, kteří se rozhodnou zapojit. Z našeho schůzování třeba vyvstalo, jak akutním problémem je na mnoha vsích

nedostatek osvěty kolem kastrování koček, takže se to patrně stane jedním z řešených témat. Množí se také nápady např. na budování malých tůní nebo jiných biodiverzitních prvků na soukromých pozemcích. Možná se tedy potkáme i v holínkách a s rýči.

Jak už bylo zmíněno, nedílnou součástí praktické ochrany přírody je i papírová stránka věci. Již několik let aktivně vstupujeme do některých správních řízení, u kterých mohou být dotčeny zájmy ochrany přírody a krajiny (viz úvodní článek [minulého Kompostu](#)). Snažili jsme se posbírat maximum informací ohledně legislativních změn kolem novely stavebního zákona. Ta z části promění možnosti spolků do řízení aktivně vstupovat a měla by okruh i o něco rozšířit. Pravděpodobně až praxe ukáže, jakým stylem bude nový režim fungovat. Každopádně i do této oblasti se může kdokoli ze zájemců zapojit - bude informován, co se v jeho okolí chystá, bude moct něco z toho aktivně ovlivnit a posílí v tomto směru i náš vyjednávací hlas.

Pokud vám alespoň něco z výše uvedených záležitostí připadá jako smysluplné a rádi byste se v tomto roce přidali, nabízíme několik možností, jak to udělat. A nezáleží na tom, jestli to bude pravidelně, nebo pouze občas. Každá hodina pro přírodu a každá ruka se počítá.

Sledujte naše facebookové stránky [Český svaz ochránců přírody Strakonice](#), kde informujeme o všem podstatném. Pro naše žabí aktivity jsme založili samostatnou skupinu [Záchrané přenosy obojživelníků - Strakonicko](#).

O tom, co se děje a chystá, vás můžeme také obesílat prostřednictvím e-mailu, pokud nám zanecháte vaši adresu na posta@csop-strakonice.net. Nebo nám prostě napište a na všem potřebném se domluvíme.

Díky a budeme se těšit na společné chvíle ve prospěch přírody. -ji-

Překopávky

Co obnáší systém ostrovního bydlení?

Fenomén ostrovního bydlení dorazil i do ČR již před nějakým časem. Původní myšlenka soběstačného domu bez napojení na veřejné síť (tzv. off grid) však dosud reagovala spíše na speciální projekty, kdy by bylo připojení příliš komplikované nebo drahé. Druhou skupinou zájemců pak byli „alternativní dobrodruzi“, pro které je myšlenka soběstačnosti a nezávislosti filozofického základu. Zdá se však, že v aktuální době strmě rostoucích cen energií,

rozsáhlých problémů ve stavebnictví a stále levnějších a efektivnějších způsobů výroby energie z obnovitelných zdrojů přichází mimo jiné i ostrovní bydlení znovu ke slovu. Nejen o současných trendech jsme si popovídali s Ing. Pavlem Bučanem, který nám v [předminulém čísle](#) přiblížil problematiku biomilířů. Jeho firma [SUNPOWER s.r.o.](#) se již 20 let zabývá využitím obnovitelných zdrojů energie a ostrovní domy jsou jednou z oblastí její působnosti.

Pavle, v rámci své profese se pohybuješ ve stavebnictví. Vnímáš také trend, který jsem nastínil výše a který by mohl znamenat určitou renesanci ostrovních technologií nebo jejich větší rozšíření?

Jako všechno v životě je i tato problematika záležitostí filozofického přístupu a určitých kompromisů. Naše firma se zabývá v širokém rozsahu obnovitelnými energiemi, a proto se i na ostrovní bydlení snažíme pohlížet komplexně. Pro nás je tedy technické řešení ohraničeno dvěma body. Jedním je představa vesnické chalupy před 100 lety s petrolejkou, kadibudkou, sporákem na dřevo a pumpou na dvoře. Druhým bodem je komplexně vybavený dům napěchovaný drahými technologiemi, kde uživatel ani nepozná, že není na síť napojen. Náš záměr je vydat se „střední cestou“, tedy nabídnout kompromis, kdy člověk něco málo sleví ze svých nároků na komfort a na oplátku získá úplnou nezávislost a podstatně sníží negativní dopad na přírodu. A nám to připadá jako výborný obchod.

Je možné, že se takové projekty díky bouřlivému rozvoji na poli OZE stanou jednou z klasických variant rodinného bydlení?

Ostrovní provoz bude vyžadovat vždy buď drahé technologie, nebo ústupky z nároků na komfort užívání. Domníváme se, že pokud bude naše civilizace pokračovat v nastoleném směru „rozvoje“, bude to téma pouze pro určitou část populace. Na druhou stranu náklady na energie porostou a může se změnit i přístup obyvatelstva k celé problematice. Otevřená je i otázka případných blackoutů, kde by se ostrovní provoz z omezeného pohodlí rázem změnil na „exkluzivní nadstandard“.

Hledání alternativních způsobů bydlení určitě vychází z aktuálních potřeb a problémů stavebníků nebo majitelů pozemků a nemovitostí. Dalo by se shrnout, co jsou ty nejpálčivější věci současných dnů?

Interiér ostrovního domu, foto archiv sunpower.cz

My se setkáváme především s těmito faktory:

- příliš velké objekty při nedostatku prostředků na dokončení
- drahé a malé stavební parcely
- špatná orientace vůči světovým stranám
- nedostatečný kontakt se zahradou
- tristní úroveň řemesel
- dlouhá doba výstavby
- navýšení nákladů během stavby

To ve svém důsledku vede k tomu, že se vlastní bydlení stává čím dál méně dostupné.

Jak jsme na tom s koncepcemi ostrovního bydlení např. ve srovnání se zbytkem Evropy nebo zbytkem světa? Má vzhledem k tomu nějaká specifika naše zeměpisná poloha?

V tomto ohledu je jeden zásadní problém, a to je velký rozdíl mezi charakterem počasí v létě a v zimě. V současnosti se pod obnovitelným zdrojem rozumí převážně fotovoltaika. Ta zajistí letní potřebu bez větších nesnází. Na jaře a na podzim už je potřeba se v různé míře uskromnit. Kritické období je zima, kdy v nižších polohách může být vlivem inverzního počasí zisk jen pár wattů. Pak by bylo potřeba využít další zdroje, jako jsou malé větrné elektrárny, generátory na dřevoplyn nebo bioplyn, Stirlingův motor a podobně. Tyto komponenty všechny existují, ale skoro žádný z nich není masově vyráběn v dobré kvalitě a přiměřené ceně. My se proto snažíme s elektřinou hlavně v zimě maximálně šetřit a nepoužíváme ji k výrobě tepla, kterou lze zajistit jinak. Máme tedy i unikátní elektroinstalaci a energetický management. Přesto je nutné mít zdroj nezávislý na počasí. V základní variantě cenově dostupného řešení tedy používáme běžný elektrický generátor, ale snažíme se, aby běžel co nejméně. Je možno použít i alternativní, obnovitelná paliva jako biolíh nebo rostlinný olej. Systém je připraven na doplnění dalších prvků, podle toho, jak se bude zlepšovat jejich dostupnost.

Celkově se v našem řešení soustředíme především na dobré hospodaření s energií, případně její ukládání do vhodné formy. Pokud chceme objekt klimatizovat, provádíme to se systémem Klimastěna pasivně, tedy jen s minimálními nároky na energii. Rovněž vytápění realizujeme z obnovitelných zdrojů, například z námi vyvíjeného Biomilíře. Ten ale může efektivně pracovat pouze s nízkoteplotním vytápěním a jsme tedy opět u systému [Klimastěna](#).

Poměrně častou záležitostí jsou dnes systémy, kdy se dům blíží plné soběstačnosti, ale přesto není zcela "odříznut" od sítě. V čem spočívají hlavní výhody i nevýhody takových řešení?

Z našeho pohledu je na jedné straně každá úspora dobrá, ale často to vede k návrhům řešení, která mají na jednu stranu v létě velké, nevyužité přebytky energie a v zimě její nedostatek. Zároveň je možno pozorovat trend ve zvyšování fixních plateb za připojení. Pak by tedy i maximální šetření pouze v části roku nemuselo přinést očekávané finanční úspory.

Někdy je možné setkat se s tvrzením, že ostrovní dům je sice šetrnější ve svém provozu, ale na ekologickou stopu náročnější v procesu realizace (izolační materiály, komplikovanější technologie, dovoz atd.). Jaký je Tvůj náhled na tyto souvislosti?

Současný standard výstavby je v úsporách energie již dost daleko. My spíše vidíme, že se domy někdy stavějí příliš velké a nejsou pak plně využívány. To řešíme v naší koncepci modulárním uspořádáním, kdy je možno velikost domu měnit během provozu a přizpůsobit ji potřebám a počtu obyvatel. O technologiích jsme již mluvili, bude to vždy kompromis mezi nároky a náklady. I z těchto důvodů bychom rádi náš dům poskytli k vyzkoušení co nejširšímu spektru potenciálních uživatelů a již se těšíme na zpětnou vazbu.

Neoddělitelnou součástí je finanční stránka věci. Je ostrovní dům dražší na pořízení - třeba ve srovnání s klasickým rodinným domem nebo jinou variantou nízkoenergetického či pasivního bydlení? A jak do propočtů promlouvají nízké provozní náklady a úspory energií?

To je velmi složitá otázka, pro jejíž zodpovězení není dostatek vstupních informací. Bylo by potřeba vědět, jaká je cena stavebních parcel, kolik budou stát energie v následujících letech a podobně.

Náš záměr je, v konečném důsledku, nabídnout pro lidi, kteří jsou ochotni něco málo slevit z vžitých představ, dostupné bydlení v kontaktu s přírodou a nezávislostí na okolí.

Může to být například i téma pro komunální politiku. Dokážeme si představit, že obec, která by měla záměr přitáhnout do lokality mladé, pracující rodiny, zafinancuje soubor takových malých, startovacích domečků na nějakém území, kde by klasická výstavba byla náročná časově nebo investičně. Vše by se tedy dalo stihnout rychle za malou část volebního období, aby daný politik mohl prokázat své zásluhy o rozvoj obce. Rodiny by platily symbolický nájem, který by bez zátěže nákladů na energie pokryl náklady na výstavbu. Pokud by se rodina rozrostla, je možné domeček rozšířit. Vznikla by zároveň komunita mladých lidí, kteří by si budovali sociální vazby. Ty dnes mizí a děti by v takové lokalitě, v kontaktu s přírodou a s kamarády, jistě dobře prospívaly. A věříme, že banky by se o financování takového projektu „popraly“. Pak to vlastně nemusí stát vůbec nic, s výjimkou symbolického nájmu.

Za určitých podmínek může být výstavba o něco dražší, ale svoboda byla a je prostě drahá a je to asi i v pořádku.

Ostrovní systémy jsou logicky dobře využitelné třeba v rekreačních objektech v odlehlejších polohách. V čem jsou realizace specifické, když není dům využíván k trvalému bydlení?

To je stejná otázka o kompromisech. Na letní provoz stačí malý solární set, případně elektrocentrála, suché WC a pumpa s vodou. Pokud by měli uživatelé větší nároky nebo to byl celoročně využívaný objekt, bude to na delší diskuzi.

Jsou ostrovní technologie nějak využitelné i při rekonstrukci starších domů? Nebo je zde lepší a praktičtější využít stávajícího napojení na síť a zapracovat spíše na energetických úsporách?

Starší objekty jsou většinou o hodně náročnější na vytápění. Ale získat tepelnou energii z našeho biomilíře nebo ze dřeva není nijak složité. S elektřinou to může být podobné jako u nového projektu. Pro maximálně úsporný provoz, který zamýšlíme my, by ale byl potřebný zásah do elektroinstalace.

My připravujeme i „energetický kontejner“, tedy kompaktní, převozní zařízení, které v různé míře, podle výbavy, nabídne zajištění obnovitelných zdrojů pro jakýkoliv objekt i bez stavebních zásahů.

V rámci rozhovoru jsme už trochu nakousli specifický způsob realizace ostrovního bydlení - modulární dřevostavby, které jsou jednou z domén vaší firmy. Vzhledem k omezenému prostoru však necháme problematiku na příště.

-jj-, Pavel Bučan

Foto John Englart

Exploze a imploze českých sídel

Už jste možná něco podobného zažili. Vydáte se se psem nebo knihou na své oblíbené odpočinkové místo za městem, a když tam dorazíte, uvidíte louku plnou vytyčovacími geodetickými kolíky. Před pár lety to místo přetnul dopravní půloblouk a teď zbývající zelený prostor mezi paneláky a zahrádkářskou kolonií požerou rodinné domky. Rádi byste uznali právo ostatních na bydlení v soukromí a na lukrativním mís-

Lokalita Na Vinici ve Strakonících odsouzená k zástavbě, foto -jj-

z nás představuje. A v posledních letech tento trend sílí. Máme totiž bytů a prázdných domů víc než dost, jenom v nich nikdo nechce bydlet. Resp. většina „progresivních“ mladých zájemců o nové bydlení raději upřednostňuje koupi pozemku na louce proměněné v územním plánu na zastavitelnou plochu a rozsekanou chtivým developerem na drahé parcely. Satelitů přibývá jako hub po dešti a jejich vznik s sebou samozřejmě nese řadu (nejen urbanistických) komplikací. Více aut, více pendlování s dětmi do škol a na kroužky a také přesun infrastruktury a obslužnosti směrem z center do okrajových částí. Prodejní a podnikatelské záměry v centrech zmírají, zatímco za městem jsou za potlesku obyvatelstva přestřihávány pásy u nových provozů KFC, drive-thru lékáren, samoobslužných myček a x-tého řetězce s potravinami.

Podle posledních zpráv je v Česku zhruba 600 tisíc prázdných bytů (viz [zde](#)). Dvě třetiny z toho jsou klasické rodinné domy, zbývající část připadá na byty v rámci bytových domů. Při statisticky průměrné obsazenosti 2,3 osobu na byt nám vychází, že je v naší zemi volná bytová kapacita pro téměř 1,5 milionu osob. Se stárnutím populace a prohlubováním trendu bude toto číslo pravděpodobně ještě narůstat. Odkazovaný článek také přináší informaci, že pouze zhruba 40 000 bytů z uvedeného počtu není obýváno, protože již nejsou technicky způsobilé. Největší roli tak bude hrát nejspíše neochota bydlet ve starším (případně neochota pouštět se do rekonstrukce) a také prostá touha pořídít si bydlení zbrusu nové. Svě asi způsobuje i čistý ekonomický kalkul, kdy rozdíl mezi pořizováním jednoduchého domku v satelitu a pořizováním bytu ve městě už není tak propastný jako dříve, a také stále relativně dostupné hypotéky pro široký okruh zájemců.

Dostáváme se tak do dost bizarní situace, kde na jedné straně stojí kořistnický porcovaná krajina v okolí stávajících sídel a na té druhé vylidňující se centra, která se postupně proměňují v urbexové ruiny. A hlavně - to všechno vzhledem k výše uvedeným číslům tak trochu zbytečně. Celé to pak připomíná jeden ze zrcadlových odrazů dnešní konzumní společnosti, kdy je levnější, pohodlnější a rychlejší pořídít něco nového, než se starat o opravu a zachování něčeho staršího. Z bydlení se tak stává spotřební zboží. Nové koupíme, staré vyhodíme a nestaráme se o to, jaké to má dopady.

V úvodu článku uvedená situace je ze Strakonice. Sám jsem obyvatelem panelového domu o čtyřech patrech v centru města. V rámci mého popisného čísla je 17 bytových jednotek. V současné chvíli je 5 z nich neobydlených. Tento stav asi nebude ojedinělý. Přesto musím od svého mládí pozorovat nenasytný prstenec rodinné a průmyslové zástavby, který se kolem města rozrůstá. Určitý časový horizont už umožňuje ne moc pozitivní hodnocení. Za zhruba 30 let od doby dalšího rozmachu těsně po revoluci se Strakonice v západním směru posunuly na úkor volné krajiny o více než jeden kilometr. V té době končily na pozici nově vznikající periferie Jezárky za nejstarším sídlištěm a rodinnou zástavbou v ul. Švandy dudáka. A již před několika lety se takřka fakticky spojily s první obcí v tomto směru - Starým Dražejovem. A podobná situace panuje i v ostatních směrech. A to ještě v našem případě tlak na rodinnou zástavbu volných ploch patrně dost oslabuje přestavba rekreačních parcel zahrádkářských kolonií na objekty rodinného bydlení.

A co je možná úplně nejhorší, že na trendu suburbanizace se velkou měrou podílejí i

tě. Při další příležitosti se ale vydáte někam do městského centra a spatříte úpadek nebo možná přesněji řečeno ústup. Opuštěné obchody, starší rodinné domy a vyklizené brownfieldy, které si příroda začíná brát zpět. A je vlastně jedno, jestli se nacházíte uvnitř většího města, nebo v centru vesnice. Situace tam bude obdobná.

Tématu suburbanizace, tedy rozlévání sídelní kaše do okolí měst na úkor zemědělské půdy nebo zelených ploch, bylo věnováno už poměrně dost prostoru. Většinou však bylo chápáno jako jakési nutné zlo či špatně uchopená představa řešení bytové krize. Ano, bytovou krizí trpíme, ale trochu jinak, než si většina

Zástavba volné krajiny u Nového Dražejova, foto -jj-

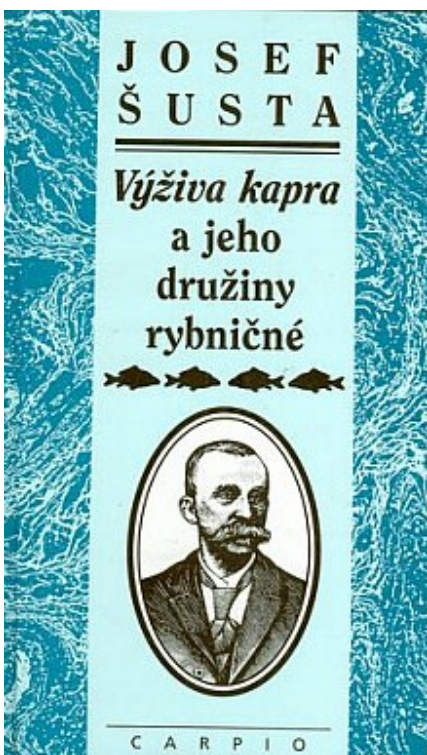
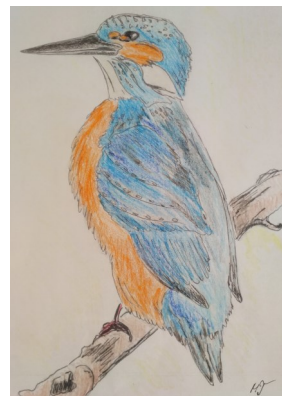
vesnice. Na příkladu sídel v perimetru menším než 10 km od samotných Strakonice je to moc dobře vidět. Vsi jako Domanice, Krty-Hradec, Droužetice, Řepice, Sousedovice a další svou rozplizlou zástavbou atakují své volné okolí. Společně s podobou rozrůstání městských periférií se tak v blízké budoucnosti po liniích příjezdových komunikací mnohé z nich městu přiblíží nebo se ho zcela dotknou. Jedním z vedlejších efektů pak bude zhoršení migrační prostupnosti pro zvířata i běžné prostupnosti krajiny pro člověka. Není třeba připomínat, že suburbanizaci příměstských vesnic zhusta podporují právě obyvatelé měst, kteří tímto způsobem naplňují svou představu atraktivního a komfortního bydlení - snadno dostupného do většího sídla s veškerou vybaveností, ale v kulisách „přírody“. Vznikají tak další satelitní buňky, kde se bez minimálně dvou aut na rodinu nedá fungovat, a z kdysi poklidných příměstských komunikací II. a III. třídy se tak stávají pro chodce a cyklisty úseky, po kterých začíná být pohyb poměrně dost nebezpečný. K výše popsanému mechanismu přispívají obecní zastupitelstva svou benevolencí při změnách územních plánů, ve snaze navýšit počet stálých obyvatel a naplnit alespoň na přechodné období obecní pokladnu. Chvála všem, kteří na svém území kvůli neudržitelnosti tohoto systému již vyhlásili stavební uzávěru.

A teď tedy něco málo na téma, co s tím. Zdá se, že nepříznivé situace už si poslední roky všímají i vládní činitelé. Určitou naději vzbuzuje např. čerstvý dotační titul „oprav dům po babičce“, který by měl finančně motivovat majitele starších nemovitostí k jejich rekonstrukci. K těmto účelům se dá využívat také poměrně často aktualizovaných výzev v rámci programu Nová zelená úsporám. Na bázi vnímání širších souvislostí pak může přijít toto rozhodnutí namísto chladného kalkulu a upřednostňování osobních zájmů. „Znovuzprovoznění“ zděděné nebo jinak získané nemovitosti pak může být otázkou určité cti, snahy o zachování genia loci nebo i odporu vůči šablonovitému satelitnímu bydlení. Podobně můžeme vnímat i situaci v rámci samotných měst. Paradoxně se kvůli vyklidňování městských center může bydlení v takových místech nakonec jevit jako poměrně klidné a na základě převisu nabídky nad poptávkou pravděpodobně dojde i ke snížení cen. A významnou měrou mohou k rozhodování a motivaci jednotlivců přispět i zastupitelé měst a obcí nejrůznějšími pobídkami i zjednodušováním situace těm, kteří se rozhodli o zabydlení stávající nemovitosti namísto stavby nové. -jj-

Objevy detektiva Ledňáčka

„Íííí... íííí... íííí...“ Takhle si to odporné komáří pískání jen podle písmenek představovat, to by ještě šlo, ale slyšet ho uprostřed noci u ucha doopravdy, to mívá za následek svědivé štípance. Ani ve dne to není žádná legrace a někoho to dovede odradit i od pobytu v přírodě vůbec. A nejsme to jen my, odrodilci zhýčkaní civilizací, komu jsou komáři proti mysli. Zvířata jsou jimi sužována také. Víte, že možnost napadení platí dokonce i na ptáky a plazy? A že komáři žili na naší planetě už před 73 milióny let a mohli docela dobře sát i krev dinosaurů?

Je všeobecně známo, že krev pije pouze samička. Samečci (kteří se dají poznat podle nápadných zpeřených tykadel a zkráceného ústního ústrojí) se živí sladkými šťávami rostlin. K jejich vlastnímu životu i k rozmnožování to stačí. Samičky dělají totéž, jen ke kladení vajíček potřebují navíc ještě i proteiny z krve. Na velkou vzdálenost (přes 30 metrů) vnímají svou oběť, a to hlavně podle vydechaného oxidu uhličitého. Důležitý je také pach a tělesná teplota. Roli tedy hraje například intenzivní pohyb, kdy je organismus zahřátý, obsahuje více kyseliny mléčné atd. Po bodnutí se do ranky vyloučí sliny omezující jak srážlivost krve, tak citlivost. Proto v první chvíli o komárovi většinou ani nevíme. Svědění se dostaví až dodatečně. Zůstane-li jen u něj, můžeme být rádi, protože komáři přenášejí na napadené živočichy řadu nemocí. Zejména v tropech na ně zemře tolik lidí, že by se podle toho dali komáři zařadit mezi největší zabijáky na planetě.

Kromě parazitů, bakterií atd. jsou komáři přenášeny i mikroplasty. Žijí-li larvy ve znečištěné vodě, předávají tuto zátěž se svými těly predátorům – jimi jsou např. vodoměrky, bruslařky, vážky, šidélka, jehlinky atd. A také rackové, kachny, husy, červenky, vlašťovky a jiní ptáci, dále netopýři, obojživelníci...

Smůla je, že oblíbeným líhništěm komárů jsou mokřady. A tak je lidé nemají rádi, i když je spousta zásadních důvodů, proč by vlhkých míst mělo na naší planetě přibývat, a ne naopak (viz např. rozhlasový rozhovor s Kateřinou Berchovou-Bímovou [zde](#)).

Kdo se dovede na život komárů přece jenom naladit a zajímat se o podrobnosti, nevyhne se úžasu nad jejich schopnostmi. Například při kladení vajíček nebo při líhnutí dospělců z kulek.

S vysloveným zalíbením o tom napsal například Josef Šusta ve své knize „Výživa kapra a jeho družiny rybníčné“ (1884). Měl komáry rád jako hospodář, ale i pro jejich mimořádné vlastnosti.

Posuďte sami: „... shluk vajíček přilne k vodě ve způsobě uměle upravené loďky, jež kupředu i na-

zad jest sevřená a tak vydoulená, že nad vodou splývá i při větším větru, aniž se překotí. A stalo-li se tak přece, ihned zase bez pohromy v pravé poloze se octne...“ Nebo: „... asi za týden dozrála kukla, načež vynoří se přední částkou z vody. Vak praská v týle, již viděti hlavu komára... Aby se naprosto vymanil a při tom snad do vody nepřevrátí, musí tělo vztyčiti a v dokonalé rovnováze udržeti...“ Následuje popis, jak je to těžké a jak stačí v tu chvíli náhlý vánek, aby přes všechnu šikovnost a opatrnost mladý komár utonul a byl někým sněden. Kdybychom u toho zrovna byli, jistě bychom mu také drželi palce. Přáli bychom si něco tak napínavého pozorovat častěji a na štípance bychom prostě zrovna nemysleli.

A ještě větší smířlivost se dá očekávat po zodpovězení detektivových otázek:

- Pro dospělé: Kdyby se svět otravných a nebezpečných komárů úplně zbavil, byla by to ve skutečnosti úleva? Jak by to potom vypadalo?
- Pro rodiče vědecky založených školáků: Jak to typické komáří pískání, až příliš dobře známé z teplých letních večerů, vlastně vzniká?
- Pro rodiny s batolaty: Malé děti mají rády písničku o komáří svatbě i veselé obrázky z knížek (třeba od Ondřeje Sekory), kde se hmyz podobá lidem. Ten pisklavý bývá nakreslen s flétničkou a je vlastně sympatický. Co ale, když se v bytě objeví monstrum v podobě komářího obra? Má podobný jak tvar těla, tak dlouhé nohy, úctyhodnou velikost a i nezkušený dospělý se ho rádně lekne, natož dítě. Nehrozí od něj nějaké nebezpečí? A jak se jmenuje?

Odpovědi najdete na straně 16. **-ah-**

Na kafičko s...Michaelou Sýkorovou

Po delší době se hlásíme s naším občasným rozhovorů se zajímavými lidmi z našeho bezprostředního okolí, kteří mají blízko k environmentálním tématům, snaží se být aktivní a něco konkrétního změnit. Do hledáčku se nám tentokrát dostala naše kamarádka Michaela Sýkorová, kterou někteří z vás znají coby organizátorku mnoha zajímavých kulturních a alternativních akcí. Je však také učitelkou a jak to tak u aktivních lidí bývá, její záběr je samozřejmě mnohem širší.

Mišo, začněme u pořádání kulturních akcí pod hlavičkou Jsme Strakonice nebo Sunshine Cabaret, z.s. Máte jich na svědomí již pěknou řádku a za tu dobu se staly nesmazatelnou součástí strakonického dění. Co chystáte na tuto sezónu? Dojde k nějakým „dramaturgickým“ změnám, nebo směřujete po vyslapané a ověřené cestě?

Děkuju za oslovení, děkuju za celou partu dobrovolníků. Představ si, že fungujeme už skoro dvanáct let a vlastně od úplného začátku průběžně spolupracujeme s Ekoporadnou. Zimní období je takové období odpočinku, nabírání sil, takže nějaké plány se rýsují, ale zastihl jsi mě zrovna v době, kdy se teprve dává všechno dohromady. Letos, i vzhledem k chystanému otevření komunitního centra, o kterém budu mluvit později, budeme muset určitě nějaké dramaturgické změny udělat. Zejména tedy ve směru omezení nebo vynechání některé z ověřených tradičních akcí. Určitě chystáme Restaurant Day na květen a Korzo Velké náměstí v červnu, rádi bychom opět uspořádali nějakou dvorkovou akci během adventu. To ostatní se momentálně usazuje a přehodnocuje.

Budou mít některé akce environmentální podtext? Budou se věnovat třeba tématům šetrnějšího životního stylu, soběstačnosti apod.?

Dobrovolnický spolek nadšenců, jako jsme my, v podstatě neočekává, že po něm někde zůstane něco hmatatelného, ale pomaličku se spíš snažíme měnit pohled lidí na některá témata. U nás se tedy od začátku jedná o veřejný prostor, což je nedílnou součástí životního prostředí, a proto taky nevyhnutelně naše akce od začátku měly nějaký environmentální přesah. Vyloženě nějakou větší akci tohoto stylu nechystáme, ale myslím si, že tahle témata rezonují vlastně ve všech. Ať už jde o používání nádobí na občerstvení, které je mimochodem výhradně vegetariánské, částečně veganské, podporu lokálních prodejců a řemeslníků, ale právě i o oživení veřejného prostoru a upozorňování na problematiku jevy či místa. Náš největší projekt je momentálně Korzo Velké náměstí. Jeden z cílů téhle akce je otevřít téma automobilový provoz na náměstí, zeleň ve městě apod. S tím souvisí pokračující zástavba v okrajových částech města, která nejenže ubírá místo přírodě, ale zároveň táhne lidi pryč z města a to se následně vysidluje, viz například přibývající prázdné objekty a provozovny.

Do organizace akcí asi výrazně promlouvá a ještě promluví probíhající rekonstrukce strakonického brownfieldu Ostrov, kde bylo jedno z míst konání a kde by mělo vzniknout komunitní centrum. Máš nějaké bližší informace k procesu? A podílíte se vy sami nějak na realizaci, případně

Foto archiv M. Sýkorové

budete zapojeni do „hotové věci“?

Zapsaný spolek Sunshine Cabaret stál u zrodu myšlenky tuhle část města oživit. Byli jsme i spoluvůrci žádosti o dotaci na rekonstrukci a vybudování komunitního centra, což se teď konečně blíží do finále. Zatím je hrubý odhad otevření během dubna, takže vlastně zanedlouho. Komunitní centrum provozuje MAS Strakonicko a my jako spolek sídlící v blízkém sousedství budeme mít možnost prostory využívat, stejně jako ostatní dobrovolnické organizace či zájmové skupiny. Prostor komunitka bude ideální například na nějaké akce týkající se zmíněného šetrnějšího životního stylu atd., zároveň poskytne zázemí pro různé besedy, přednášky a setkávání. Myslím, že to bude fajn. My jako spolek zůstaneme v našem „sále“ v přízemí objektu (bývalá tiskárna) a chceme tam pořádat menší koncerty, divadla, promítání.

Asi není tajemstvím, že část nákladů na tyto akce pokrýváte prostřednictvím nejrůznějších grantů. Jak se v této oblasti daří v době, kdy je stále náročnější takovou podporu získat? A jakou část času, kterou máš na organizaci k dispozici, to zabírá?

Poslední dobou získáváme podporu zejména od Města Strakonice. Vzhledem k tomu, že nikdo z nás není kovaný grantista nebo administrativní pracovník a volného času s přibývajícími dětmi, vysokoškolským studiem a pracovními povinnostmi ubývá, nic moc dalšího sepsovat nevládáme. Zpočátku jsme měli i evropské granty, ale jak říkám, není na to už moc času ani energie a dotace od města sice nejsou nijak závratné, ale sepsání žádosti a následné vyúčtování je velmi jednoduché a dámy z městského úřadu jsou opravdu velmi vstřícné, takže je to pro nás momentálně nejřešení. V loňském roce jsme byli

Korzo Velké náměstí, foto archiv M. Sýkorové

ně, než je možná dnes běžné. Vnášíš do výuky další důležitá témata (včetně těch environmentálních). Můžeš to nějak přiblížit?

Ty jo, já si myslím, že jsem úplně standardní učitelka, nemyslím si, že nějak vybočuju z průměru... Nicméně, ano, díky tomu, že učím angličtinu a mám tedy možnost se žáky hodně mluvit na různá témata, vybírám si ta, která mi připadají důležitá, přičemž zároveň mám pocit, že k nim mám co říct. Což určitě městský urbanismus, životní prostředí, zdravý životní styl jsou.

Jak na to studenti reagují a daří se Ti v nich vzbuzovat zájem a motivaci třeba podle toho, jak by sis to Ty sama představovala?

Musím říct, že často ano. Je fakt, že například literatura to má opravdu složité, naopak stravování, sport a kriminalita teenagery docela zaujmou. Všeobecně téma Nature and Environment patří mezi ta neoblíbená, tak jsem si dala za mikrocíl to změnit. Ona totiž jedna věc je citovat poučky a druhá věc je si vzít téma a prozkoumat ho z různých úhlů pohledu. Považuju za důležité nechat prostor pro ticho a nechat si téma uležet třeba i pár dní. Rozhodně je ale zásadní například po zhlédnutí dokumentu (skvělý Attenborough: Život na naší planetě) mít dostatek času na reflexi a k tématu se ještě po těch pár dnech i týdnech vracet. Je třeba podchytit emoce, pak ty věci fungují mnohem víc. A například vymírání živočišných druhů nebo souvislost mezi kvalitou vzdělání s udržitelným životním stylem vzbuzuje sakra silné emoce. To je možná to, kde by se s velkou nadsázkou dalo říct, že ten můj přístup je odlišný, dávám si jako prioritu dostat se do tématu a zažít si ho, být schopná porozumět, mluvit a udělat si názor na základě toho průzkumu.

Již nějaký ten pátek se také zajímáš o alternativní stravování. Můžeš nám popsat svou cestu k tomuhle tématu a současný náhled na věc třeba v kontextu jídelničky většinové společnosti nebo toho, co vidíš ve školní jídelně?

Mám k tomu takovou rádoby vtipnou historku: v patnácti jsem se kamarádila s partou starších kluků, kteří byli vegetariáni. No a my s holkama jsme se rozhodly, že teda taky budeme ty vegetariánky. Do roka a do dne to všechny vzdaly, kromě mě. Musím ale říct, že mi třeba půl roku trvalo pochopit, proč to teda vlastně dělám. Ten důvod je etický, samozřejmě, zároveň mí prarodiče celý život měli hospodářství a tam

mi to vlastně nijak zvláštní nepřišlo, že se starají o krávy, slepice, králíky, prasata a postupně je ujídají... Berou si od nich vejce, mléko. Tak nějak mi to přišlo víc fér, než si dojit do marketu koupit kus nějakého masa, ideálně bez kostí, protože nemám odvahu vidět to mrtvé zvířecí tělo vcelku. Vždycky jsem říkala, že bych maso jedla, pakliže bych byla schopná si to zvíře ulovit a zabít, což schopná nejsem, takže ho nejím. Tenhle argument fungoval a funguje ve většině debat. Nejíst maso je pro mě samozřejmost, jako někdo nejí třeba houby nebo špenát. Před třemi lety po nějaké střešní chřipce jsem si řekla, že si dám jarní očistu, jejíž součástí bude vypuštění právě mléčných výrobků, no a od té doby jsem s nimi skončila. V naší školní jídelně se vegetarián většinou nenají, vůbec se s touhle variantou nepočítá, což je vlastně v současné době dost zvláštní. Spíš mě mrzí, že si až na výjimky nedoju v celém městě ani na oběd nebo večeři, protože bez mléka to mnohdy nejde. Na druhou stranu vidím, že za ty roky se hodně restaurací otevřelo bezmasým variantám, což je určitě super, stejně tak fakt, že je možné koupit rostlinné alternativy dokonce už i v místních supermarketech.

Restaurant day Podskalí, foto archiv M. Sýkorové

Způsoby stravování šetrnější pro naše tělo, životní prostředí a zvířata určitě nejsou izolované světy a zájem o ně se může promítnout i do ostatních oblastí našich životů. Vnímáš to taky tak? A jaké hmatatelné dopady to má u Tebe?

Určitě je to komplexní problematika. Všechno se vším souvisí, nelze to oddělovat, ačkoli by se to mohlo zdát jednodušší a přehlednější. Jak jsem zmínila v předchozí odpovědi, nejím maso a mléčné výrobky. Zároveň se snažím stravovat lokálně, obcházím farmářské trhy, mí i manželovi rodiče pěstují ovoce i zeleninu. Jednou do roka s partou holek zkvasíme nějakou zeleninu, naučila jsem se péct domácí chleba. Co se týká změn fyzických, musím přiznat, že když jsem vynesla mléčné výrobky, začalo mi být mnohem lépe. Zmizely takové drobné nepříjemnosti, s nimiž jsem žila a už si jich ani nevšímala. Zásadní věc, která souvisí jak se změnou jídelníčku, tak s pravidelnou fyzickou aktivitou je, že jsem za sebou nechala i 15 kg nadváhy.

Jsme stále ještě na začátku roku. Jakou pozitivní změnu bys ráda v jeho průběhu zaznamenala nebo sama nějak ovlivnila třeba v rámci dění v našem městě?

Rozhodně koncepční řešení celého Velkého náměstí, to je teď hodně aktuální téma. Zároveň bych si přála, aby při dalším budování v lokalitě Ostrov zůstala zachovaná zelená část a prostor kolem „stoky“. Věřím, že kultivace prostředí, v němž žijeme, kultivuje i naše myšlení a chování. *-jj-, Michaela Sýkorová*

Ekošpeky - 5. Zábavní pyrotechnika

Rád bych tímto pokračováním seriálu završil téma ohňostrojí a zábavní pyrotechniky, které bylo pojednáno i v rámci úvodu minulého čísla časopisu a které je diskutováno zejména v souvislosti s oslavami příchodu nového roku.

I když je to téma poměrně mnohovrstevnaté, většinou je kritika směřována pouze do oblasti obtěžování nadměrným hlukem. To je určitě nejpodstatnější hledisko, neboť velmi negativně ovlivňuje zdraví a životy domácích i volně žijících zvířat. Zaměřme se však nyní i na hledisko znečišťování životního prostředí. To v posledních letech zatím spíše opatrně vyplňuje veřejný prostor, i když jsou výstupy mnoha nejrůznějších výzkumů více než výmluvné. Často je také zábavní pyrotechnika hodnocena jako akceptovatelná a pomíjí daň za časově výjimečnou a krátkou oslavu během silvestrovské noci a novoročních ohňostrojí. I tento často používaný argument je dnes možné úspěšně vyvrátit, neboť některé formy polutantů vznikajících při odpalování pyrotechniky zůstávají v životním prostředí po dlouhou dobu a některé organické substance mají kumulativní charakter.

Na podzim loňského roku bylo zveřejněno expertní stanovisko Akademie věd ČR „[Ohňostroje: toxická show s neúnosnými zdravotními riziky](#)“. Práce vědců z Oddělení genetické toxikologie a epigenetiky shrnuje ve stručném výstupu dvě tisícovky původních výzkumů a studií z celého světa a jasně dokazuje, že zábavní pyrotechnika svými účinky na ovzduší i ostatní články životního prostředí včetně člověka významně přesahuje období silvestrovské noci.

Většina znečištění svou podstatou a účinkem přímo vychází z chemického složení rakety s barevným efektem. Během hoření však dochází i k mnoha prudkým chemickým reakcím, které toxické účinky umocňují nebo posilují. Jde zejména o vázání reaktivních forem kovů na prachové částice uvolňované při explozi. Přesné složení emisí závisí na druhu pyrotechniky a barevném efektu, ale jedná se o pestré škále zejména kovových prvků (stroncium, měď, baryum, hořčík, titan atd.). Jako palivo se v pyrotechnice používají sloučeniny na

bázi střelného prachu, které do atmosféry uvolňují některé toxické plyny - oxid siřičitý, dusný, uhelnatý nebo přízemní ozon. Nejnebezpečnější skupinou jsou však organické látky s karcinogenními účinky, zejména formaldehyd a benzo(a)pyren. Do ovzduší se při těchto radovánkách dostávají také jedny z nejtoxičtějších látek vůbec - dioxiny a další chlorované uhlovodíky. Právě ty mají nejsilnější kumulativní účinek v životním prostředí, takže namísto akutní expozice představuje největší nebezpečí jejich vstup do životního prostředí a do potravních řetězců. Nasnadě je pak znečišťování vod, pokud k odpalování dochází třeba v blízkosti vodních toků, jako je tomu v našem městě (Cirkusplac a strakonický hrad).

Překračování emisí některých znečišťujících látek bylo v minulosti již mnohokrát dokázáno při období silvestrovské noci v rámci klasického sledování kvality ovzduší. Zachyceny byly několiknásobky povolených koncentrací oxidu uhelnatého, oxidů dusíku a zejména prachu (viz např. [zde](#)). Na základě celkové spotřeby pyrotechniky je také možné dopočítat, jaké množství kterých chemikálií se během jejího odpalování uvolní do životního prostředí. Každý rok je to jen v ČR např. 12,5 tuny hořčičku, 10,5 tuny barya, 0,8 tuny titanu a 1,2 tuny rubidia.

Samostatnou kapitolou je pak jednorázový odpad, který po silvestrovské noci nahodile zůstává v prostranství měst, obcí i jejich okolí. I když je obalem pyrotechniky převážně tvrdý kartonový papír, který má životní prostředí možnost za nějaký čas pojmout, součástí bývají také plasty, s kterými už je to o poznání horší. Pokud je plast součástí odpalované rakety, pak buď shoří a doplní toxický koktejl v našem ovzduší, nebo se explozí rozpadne na menší částice a obohatí prostředí o další dávku mikroplastů.

Vše z výše uvedeného by asi pravděpodobně vyznívalo o něco smířlivěji, pokud by se jednalo o činnost, která nějakým způsobem prospívá lidstvu. Tady se však jedná o bohapusté a bezohledné plýtvání pro několikaminutovou zábavu v alkoholovém opojení. Zábavní pyrotechnika je tak jedním z obrazů a symbolů dnešní konzumní společnosti.

Napadá vás nějaký další? Podělte se s námi. -jj-

Foto CCO

Křížák Strömův (*Leviellus stroemi*)

Tento druh křížáka (na webu České arachnologické společnosti uvedený také jako křížákovec) byl nalezen na zdi strakonického hradu 17. 2. 2023 (viz fotografie) během schůzky kroužku MOPíků - Ledňáčků. Je to drobný druh o délce těla 4–5,5 mm (hlavohrud' 2,5–3,5 mm). Hlavohrud' je hnědá s tmavší přední částí, někdy protaženou v tmavší pásku, a tmavší linkou na okraji hlavohrudí. Zadeček je oválný, mírně zploštělý, s tmavou laločnatou skvrnou, středem této skvrny se táhne charakteristická řetízkovitá světlá skvrna. Boky zadečku jsou světlé. Nohy jsou hnědožluté, tmavě kroužkované. Záměna je možná s podobným, avšak větším a vzácnějším křížákem Thorellovým (*Leviellus thorelli*), který se vyskytuje na nejteplejších místech jižní Moravy, a k rozlišení obou druhů by se musely zkontrolovat kopulační orgány. V ČR žije křížák Strömův roztroušeně po celém území, zejména v nižších a středních polohách. Dříve byl považován za vzácný druh, jedná se však spíše o druh přehlížený a na vhodných biotopech nebývá vzácný. Obývá světlé lesy a jejich okraje, břehové porosty, aleje, parky i solitérní stromy. Žije na kmenech starých stromů s rozpraskanou kůrou (např. duby, jírovce, vrby, borovice ad.), nejčastěji na lesních okrajích nebo v alejích a stromech v okolí cest, vzácně i na budovách. Staví si typické malé kolové lapačí sítě s asymetrickým středem a typickou vynechanou výsečí v horní části sítě. Odtud vede vlákno do úkrytu, kde pavouk číhá na svoji kořist. Aktivní je v noci, kdy vylézá z pavučinového úkrytu a číhá ve středu sítě. Je však velmi plachý. S dospělci se nejčastěji setkáme od července do září (Atlas pavouci ČR uvádí dospělé i v únoru). Dospělí samečci mají na rozdíl od samiček větší makadla (kulovité útvary na hlavohrudí). Vzhledem k vazbě na staré stromy byl v červeném seznamu pavouků ČR zařazen jako druh zranitelný (VU). Za pomoc s určením pavouka patří poděkování panu Kryštofu Rücklovi z České arachnologické společnosti. **Eva Legátová**

Foto Eva Legátová

Použitá literatura:

KŮRKA, A., ŘEZÁČ, M., MACEK, R., DOLANSKÝ, J.: Atlas pavouci České republiky. Academia, Praha 2015.

MACHAČ, O.: <http://www.naturabohemica.cz/leviellus-stroemi/> 5. 8. 2022

RŮCKL, K. a kol.: <https://www.araneidae.cz/stromuv.html#leviellus>

<https://www.arachnology.cz/druh/leviellus-stroemi-843.html> (Česká arachnologická společnost)

Večer s dokumentem - 120. díl - Náctiletí aktivisté: Život v neveganském světě

Říká se, že láska kvete v každém věku. O lásce ke zvířatům to platí zrovna tak. Aktivismus za práva zvířat je poměrně rozsáhlé téma s mnoha různými způsoby a úrovněmi. A že se netýká pouze dospělých lidí, jasně ukazuje nový dokument, který mapuje právě fenomén aktivismu u těch nejmladších - náctiletých. Pod snímek z roku 2023 jsou podepsáni manželé Vincouroví, kteří se podíleli i na investigativním filmu [Svědectví](#).

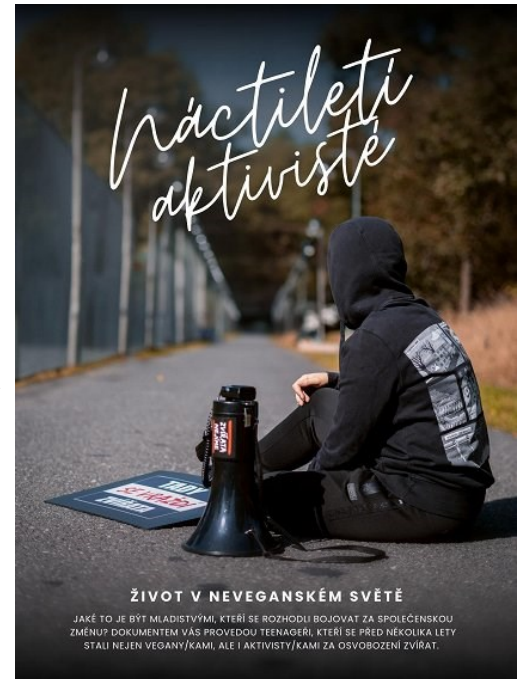
Jak už název napovídá, dokument se věnuje dvěma hlavním tematickým okruhům. Tím prvním jsou aktivistické akce a kampaně, jichž se náctiletí účastní a pomáhají je organizovat. Druhá část dokumentu je sociologickou sondou do nelehkého fungování náctiletých veganů ve většinové společnosti.

S šestnáctiletou Annou a třináctiletým Tomášem se nejprve vydáváme na jeden z „Vigilů“, což je pietní akt za zvířata. Ten probíhá většinou u některého z provozů jatek, kde je na krátkou dobu zastaven příjíždějící transport a aktivisté se se zvířaty symbolicky loučí. Vedlejším produktem této kampaně jsou autentické záběry veskrze mizerné kondice zvířat, ale také citové pohnutí přihlížejících. Výjimkou bohužel nejsou ani agresivní výpady řidičů nebo zaměstnanců jatek hraničící s fyzickým napadením přítomných.

Další formou aktivismu jsou osvětové „Kostky pravdy“, kdy jsou na veřejných místech v maskách promítány záběry z velkochovů. Mladí ochránci zvířat se také často pokoušejí pořizovat fotografie a videa přímo v chovech zvířat nebo u provozů jatek. Jen těžko si lze představit, jak velké odhodlání, přesvědčení a odvaha za tím vším stojí právě ve věku, kdy je sebedůvěra celkově nedostatkovým zbožím.

I když už v dnešní době není veganství vyloženo okrajovou záležitostí, musí jeho stoupenci čelit největším výzvám v těch nejobyčejnějších a každodenních sociálních interakcích. A jak je ukázáno na několika příkladech v dokumentu, citlivé dospívající duše náctiletých se nemusí vyrovnávat pouze s krutou realitou živočišné výroby, ale také s lhostejností, výsměchem nebo opovržením svého okolí. Aktivní sportovec Tomáš měl štěstí a celá jeho rodina se rozhodla vydat na cestu rostlinného stravování společně s ním. Měl tak svou nelehkou situaci o dost usnadněnou. Ostatní se však musí dennodenně setkávat s hloupými a mnohdy i nátlakovými reakcemi na pomezí šikany od svého okolí - nejen spolužáků a kamarádů, ale také učitelů ve škole nebo trenérů na sportovních kroužcích. Předsudky bohužel vládnu světem, a i když je známo, že odsuzující reakce jsou pouze pokusem o obhajobu své vlastní neochoty něco změnit, pro třinácti-, čtrnáctiletého člověka je právě tohle tou nejtěžší zkouškou. A je to zároveň tím nejlepším důkazem, že náctiletý aktivismus není pouze krátkodobé pobláznění nebo snaha být „in“, ale projev hluboké empatie a dost možná i osobního hrdinství.

Dokument je k dispozici [zde](#). -jj-

Pozvánky - únor 2024

Ekoporadna při Šmidingerově knihovně zve:

Kurzy zdravého vaření

úterý 13. 2., nebo čtvrtek 15. 2. Vždy od 18 hod. na ZŠ Povážská (Nad Školou 560, Strakonice)

Další sezóna kurzů bude probíhat 1x měsíčně do května. Jednotlivé kurzy na sebe nenavazují, hlásit se můžete i jednorázově. V této sezóně se budeme věnovat zejména nahrazování konkrétních živočišných potravin zdravějšími a šetrnějšími rostlinnými alternativami. Tématem únorového kurzu bude **zabíjačka**. Kurzovné 150 Kč, lektor Ing. Jan Juráš. Přihlašování: jan.juras@knih-st.cz nebo 721 658 244.

Zelené otazníky - Jak se chrání jihočeská příroda?

středa 21. 2., 18 hod., společenský sál ŠK (3. nádvoří strakonického hradu), vstupné dobrovolné

Co potřebují naše hořečky? Podaří se vzkřísit konikleč jarní na Třeboňsku? Jak se mají sytli na strakonickém letišti? Co se hlídá na dálnici? Tyto a další zajímavosti z péče o vzácnou jihočeskou flóru a faunu představí Mgr. Jana Janáková z Agentury ochrany přírody a krajiny ČR. -jj-

Pobočka ŠK Za Parkem zve:

Josef Pecka: Školy a učitelé staré Šumavy

ST 7. 2. Přednáška šumavského průvodce. Od 17:00 ve společenském sále ŠK na III. hradním nádvoří.

Pondělní zastavení

PO 19. 2. Setkání s literaturou, tentokrát s dílem Václava Prokúčka. Od 16:00, pobočka Za Parkem.

Přírodovědný výlet do Horažďovic

NE 25. 2. Sraz v 8:40 před nádražím ČD. V 8:53 odjezd vlakem (s přesedáním) do Horažďovic (příjezd v 9:15). Podíváme se do parku apod. nebo do muzea na expozici minerálů, hornictví, perel a zlata „Myslí a kladivem“. Od 14:00 se přidáme ke komentované prohlídce Přírodovědné stanice při DDM. Vstupné je v DDM 50 Kč. Zpět jede vlak např. v 16:44.

Ledňáčci

Schůzky rodin se zájmem o přírodu, tradice a lidové hry. Pro děti všeho věku (i v kočárku) s rodiči, prarodiči apod. Přicházet mohou i dospělí bez dětí nebo starší školáci bez dospělých. Pomoc při vedení programu je vítaná, ale není nutná. Chodit lze i nepravidelně. Sraz v 16:00 před zámek u vývěsky ŠK. **Od února 2024 je změna z pátků na čtvrtky. ČT 1. 2. půjdeme ke Švandově lípě, 8. 2. si vyrobíme Morenu.** Info pobočka ŠK Za Parkem nebo Vladimíra Blahoutová (775 919 485 – formou sms).

Bližší informace:

Pobočka Šmidingerovy knihovny Za Parkem, Husova č. 380, Strakonice. Otevřeno PO a ČT 13–18, ST 8–12 hod. Kontakt: 380 422 720, eliska.buckova@knih-st.cz. -ah-

Pozvánky odjinud:

Zahrada pro zdraví - online kongres zdarma

Kongres o pěstování v souladu s přírodou, 12.-18. února 2024

24 rozhovorů a povídaní s odborníky, zkušenými přírodními zahradníky, permakulturisty a milovníky přírody:

- praktické tipy a rady pro pěstování v zahradě všech velikostí
- jak pečovat o půdu a rostliny bez chemie a bez rytí
- jak vykročit vstříc soběstačnosti
- jak využít bylinky pro své zdraví
- jak zavlažovat šetrně a v souladu s přírodou
- jak vytvořit zahradní jezírko nebo dešťový záhon
- jak si navrhnout svou ideální přírodní zahradu a výsadbu v ní
- jak pečovat o včelky, ptáky a další živáčky v zahradě
- jak podpořit pestrost v zahradě, ať už květů nebo ovoce a zeleniny
- spousta inspirace pro pěstování v souladu s přírodou

Zahraniční host kongresu bude **Charles Dowding**, celosvětově známý a uznávaný průkopník pěstování bez rytí.

Více informací a přihlášky zde: <https://www.zahradaprozdravi.cz/kongres-zahrada-pro-zdravi/>

Zve autorka a organizátorka kongresu Daniela Kořínková.

Drobné smetí

Uhelná elektrárna Počerady usiluje o emisní úlevy

Největší uhelná elektrárna miliardáře Pavla Tykače by měla letos začít plnit přísnější normy v emisích rtuti. Současné limity platí na základě výjimky, které elektrárna získala pro instalaci nových technologií. Více viz [zde](#).

Španělsko bojuje s ekologickou katastrofou

Severní pobřeží Španělska je kontaminováno plastovými peletami určenými k výrobě plastových lahví. Náklad se vysypal z obchodní lodi několik desítek kilometrů od břehů. Více informací viz [zde](#).

CHKO Soutok by mohla vzniknout ještě letos

Proces vyhlášení velkoplošného chráněného území v oblasti známé jako Moravská Amazonie pokračuje. V současné době jsou vypořádávány připomínky dotčených subjektů. Více si můžete přečíst [zde](#).

Elektrárna Prunéřov byla srovnána se zemí

Uhelná elektrárna Prunéřov fungovala přes 50 let. Na jejím místě by měly vzniknout ekologicky šetrnější zdroje elektrické energie. Konec uhelných elektráren je důsledkem mezinárodních závazků ústupu od uhlí a také vzrůstajících cen emisních povolenek, díky kterým je již spalování uhlí nerentabilní. Více viz [zde](#). -jj-

Literární okno

Spalovny odpadů a životní prostředí

Tématem spaloven odpadů jsme se na stránkách našeho časopisu v nedávné minulosti několikrát zaobírali, a to zejména v souvislosti se záměrem vybudování ZEVO Písek. Organizace Arnika, která se spalovnám podrobně věnuje, připravila před nedávnem k problematice poměrně obsáhlou monografii. Jak už název napovídá, hodnotí projekty spaloven zejména v souvislosti jejich dopadů na životní prostředí. Ale nechybí rovněž některé další důležité roviny, jako je ekonomika spalování odpadů, kapacita provozoven v ČR nebo alternativy spaloven. Publikace je nejen zahuštěným souhrnem k tématu bohatým na doplňující zdroje a studie, ale soustředí se rovněž na některé méně známé skutečnosti, které staví spalování odpadů do nové roviny. Současný diskurz totiž považuje tuto technologii za adekvátní a racionální náhradu skládkování odpadů, které bude muset být na základě evropských směrnic v blízké budoucnosti minimalizováno. Dá se však spalování odpadů s připuštěním jeho negativních externalit opravdu posuzovat jako menší zlo? I na tuhle nesnadnou otázku se práce pokusila odpovědět.

Běžného smrtelníka při pohledu na spalovnu odpadů v provozu napadne zabývat se pouze plynnými škodlivinami (emisemi). To však nejsou zdaleka jediné zdroje znečištění životního prostředí. Podstatnou složkou jsou také pevné odpady, úniky do vody a kontaminace půd v okolí provozů. Tím vším se zabývá první a nejobsáhlejší část knihy.

Důležitou souvislostí, která stále ještě uniká zájmu veřejnosti, je množství pevného odpadu ze spaloven. Provozy jsou často prezentovány jako zázračná zařízení, ve kterých odpad mizí a vzniká z něj teplo a elektrická energie. Skutečností však je, že spalováním odpadu může vzniknout pevný odpad o 40 % původní hmotnosti (většinou kolem třetiny hmotnosti). Z tuny odpadů je to zhruba 300 kg pevné strusky a menší množství vysoce toxických popílků a zbytků po čištění spalin. Ty mají u některých ukazatelů až řádově vyšší toxicitu, než vstupní materiály. Navíc jsou jedovaté látky procesem spalování „zpřístupněny“ do reaktivnějších forem nebo jsou uvolňovány z relativně stabilních matic. Je pak už pouze ironií osudu a „lidské vynalézavosti“, že i přes veškeré propracované čistící technologie je odpad s obsahem extrémně nebezpečných látek v některých zemích používán např. jako podklad dopravních komunikací. Mnohde se pevné odpady spalování používají k povrchovým úpravám skládek. Nová vyhláška tyto postupy umožňuje i v ČR.

Samostatnou kapitolou je pak spalování plastů. V první řadě se jedná o extrémně neefektivní nakládání s touto surovinou, která je energeticky velmi náročná na výrobu. „Do roku 2050 povede přeměna plastového odpadu na energii k větším emisím CO₂ než spalování fosilních paliv.“ V určité míře tak bude docházet k nahrazení

Spalovny odpadů a životní prostředí

Nikola Jelínek, Jindřich Petlík, Sarah Ožanová

fosilních paliv plastovým odpadem. Již nyní je odhadováno, že se EU ročně připraví o zdroje za 5,25 miliardy eur pouze tím, že jsou suroviny namísto recyklace spáleny nebo uloženy na skládku. Z celkového množství je takto nakládáno zhruba s 52 % komunálního odpadu. Ani plast samotný při spalování zázračně nemizí. Z důvodu časté přítomnosti nejrůznějších zpomalovačů hoření z části nedochází k destrukci, ale pouze k rozpadu na mikroplasty.

Jedna z nejtoxičtějších skupin látek, která koluje v našem prostředí, jsou dioxiny. Vznikají při mnoha průmyslových procesech. Na základě výzkumu z roku 2015 přispívají spalovny podstatnými 19 % celkových emisí. I když je tato znečišťující látka na výstupu plynů sledována a za běžného provozu se bez problémů vejde do schválených limitů, v provozech chybí její kontinuální sledování. Vysoké koncentrace totiž vznikají zejména za některých nestandardních podmínek - při nájezdech procesu nebo poruchách. Velká množství dioxinů se dostávají do ovzduší také při nesprávné manipulaci s odpadními zbytky spalování. Dioxiny kontaminují zejména půdu v bližším okolí spaloven a do lidského těla přecházejí prostřednictvím potravin. Pokud sledujeme množství těchto chemikálií v celém procesu, tak jich ze spalovny vystupuje 2,5násobné množství, než kolik jich tam vstupuje. Průměrný provoz tak tyto látky neničí, ale naopak je vytváří.

V publikaci jsou podrobně rozebrány další důležité kontaminující chemikálie - zejména těžké kovy, ostatní organické látky s kumulativním účinkem a také pevné částice. Zejména u těžkých kovů platí, že spalovnu opouštějí ve více nebezpečné formě, než v jaké do ní vstupují.

Část textu o alternativách představuje kromě běžně diskutovaných způsobů na škále hierarchie nakládání s odpady zejména méně známé způsoby likvidace zdravotnického odpadu. Ten představuje v rámci spalování poměrně specifickou oblast, neboť musí být dodržována řada bezpečnostních a hygienických norem. Směs odpadů z nemocničních zařízení je také bohatá na rtuť a perzistentní organické látky; náhrada klasického spalovacího procesu šetrnější alternativou by se tedy měla stát prioritou.

Práce se v závěrečné části věnuje podstatným aspektům již mimo přímé dopady na životní prostředí. Kterak se ze spaloven odpadů stal vynikající podnikatelský záměr a jakým způsobem proměnily v černé díry na obrovské objemy veřejných financí? I o tom všem se dočtete. Stejně tak o přemrštěné kapacitě realizovaných a plánovaných záměrů v rámci ČR. Tím jsme se ale už dopodrobna zabývali na stránkách časopisu (viz [č. 11/2023](#) a [č. 1/2023](#)). Kam může vést převis spaloven nad objemem produkovaného odpadu, se dobře přesvědčili v Dánsku. Na konci dekády do tohoto státu putovalo zhruba 1 000 000 tun odpadů ročně ze zahraničí. V rámci snižování emisí skleníkových plynů zde bude muset být uzavřeno sedm provozů do deseti let. Bohužel řeči čísel je náš stát na velmi podobné trajektorii. Ale ještě není zdaleka pozdě.

Nezbývá tedy, než knihu doporučit. Je skvělým doplněním veskrze zjednodušujících až greenwashingových sdělení běžných médií, případně PR kanálů konkrétních záměrů (viz např. [zde](#)). K dispozici je v papírové formě v Ekoporadně při ŠK, elektronicky pak ke stažení [zde](#). -jj-

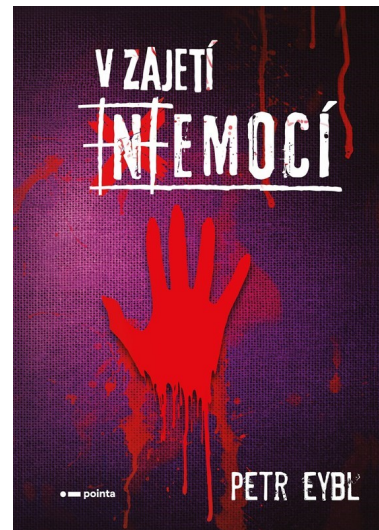
Petr Eybl: V zajetí emocí

Těsně před koncem roku 2023 vyšla v nakladatelství Pointa knížka básní s dvojznačným názvem „V zajetí emocí“ (nebo také „V zajetí nemocí“). Je prvotinou mladého autora, což samo o sobě budí zvědavost a sympatie. Tím spíš, že se v předmluvě hovoří o silné moci lidských slov a činů, o tom, jak kritickou ránu dokážou zasadit a naopak, jak hluboké rány mohou vyléčit. Jsme pozváni do světa, kde nás negativní pocity vedou k touze po něčem lepším – po lásce, empatii, spravedlnosti... A k vědomí, že je třeba si všeho dobrého vážit a chránit to. Taková slova by mohla vyznít jako něco odposlouchaného, co se nabízí a je to jen tak bezmyšlenkovitě využito, ale když se začtete, vnímáte autorovu poctivost a dobrou vůli a věříte mu. Zároveň máte jeho důvěru, že svým zájmem a účastí rozšíříte okruh spřízněných duší.

Petr Eybl je od dětství čtenářem naší Šmidingerovy knihovny – a nyní se tedy zařadil i mezi autory půjčovaných titulů. Knížka už si našla své místo i na internetové Databázi knih (viz [zde](#)) a je předmětem veskrze kladného hodnocení. Je vidět, že je čtenářům blízká Petrova přemýšlivost a zaujetí pro důležité životní hodnoty. A to včetně starostlivosti ohledně našeho životního prostředí... -ah-

Vážně chcete žít
jako parazit?
O půdu se bít,
a pak ji nechat hnit?
Vážně chcete hnit
jako parazit?
Do vody odpad lít
a život v ní zabít?
Vážně chcete zemřít
jako parazit?
Přírodě všechno vzít
a pak... narazit?
... provždy narazit...
...

Tolik krajín jste zničili.
Tolik lidí jste zlomili.
A chcete, abych se klaněl?
Před čím jako?
Že máte zlato?
...
Věčné zamoření k zániku se řítící,
nebo lék na pohromu?
Hymna ze smutných tónů,
nebo dunivé tóny čistotou zářící?
Je to jen na nás...
Jenom na nás...

Únorové květy Jirky Wagnera

Zatímco talovín zimní, o kterém jsem psal v lednu, zná jen někdo, sněženko zná každý. Celým jménem sněženko podsnežník. Drobná předjarní trvalka, původně obyvatelka lužních a smíšených lesů, mokřých luk, dnes spíše ozdoba zahrádek. Již v únoru se chlubí svými bílými (uprostřed i částečně zelenými) kvítky, které se před rozkvětem, podobny zvonečkům, kloní k zemi. Sněženko často bojuje se sněhem, ale vždy nakonec vítězí! Den se již prodloužil, slunce taky přichází na pomoc. Všichni čekají na jaro - a sněženko je jeho praporečnickem. Svou energii čerpá z cibulky, jejíž pomocí se také rozmnožuje. Často vidáme sněženek celé trsy, jak cibulky přirůstají. Ale sněženko se rozmnožuje i semínky. Když se kvítku zadaří, změní se v zelenou kuličku, která časem uschne, praskne, a vysypou se z ní drobná tmavá semínka.

Staří Římané, když sněžilo, říkali „ningit“, pak se to nějak dostalo i do litevštiny jako „sninga“, do staroněmčiny jako „sniwan“ a to už jsme skoro doma: staroslovansky sníh se řekl „sněg“, staročesky „snieh“. Tak jak jinak se tahle květinka, rodná sestra předjarního sněhu, mohla jmenovat - než sněženko?

Zvu na únorovou procházku. Určitě nějaké sněženko uvidíme.

Foto Jiří Wagner

(u kaple sv. Anny)

ZIMA JAK V ZIMĚ.

Povětrí.
Bory šumí
jako v té hymně.

TŘÍŠŤ LEDU V ŘECE

pluje.
Cesta umrzlá.
Je únor přece.

SLUNNÝ DEN MÁME.

Mráz.
Kos ani já nikam
dnes nespěcháme.

LETÍ PO KRAJI

krupky sněhu.
Do tváře
i mě sekají.

A DNESKA RÁNO?

Sněženko!
Na jaro už
je zaděláno!

Listovka

Objevy detektiva Ledňáčka - odpovědi

• Uvažujeme-li, jaký by byl svět bez komárů, nelze pominout jejich zásadní roli v potravním řetězci ostatních živočichů. Být v roli někoho, kdo je jí, například ryb, milovali bychom je. Pan Šusta líčí lov larev jako pravé rybí hody: „... Prohřálo-li sluníčko vodu a rozveselilo larvičky, nastane neobyčejný ruch nahoru a dolů, v době té slýcháme mlaskání kapra, tehdy běže nejvíce svrchem...“

V rozhlasovém pořadu s biologem Jaroslavem Petrem (viz [zde](#)) se můžete dovědět

spoustu dalších, doslova fascinujících podrobností. Mimo jiné to, že kanadští sobi karibu si pro svou migraci vybírají kvůli komárům trasy vzdálené závětrným místům. Za nimi tam pak přicházejí predátoři. A i jinak mají komáři přeneseně vliv na celou polární krajinu: „V patách sobů jdou vlci a další šelmy. Aktivita komárů se projevuje všude. Místa, kudy táhnou sobi, mají silně sešlapanou půdu. Zvířata tu spásají lišejníky. Zemi se dostává vydatného přísunu živin ve formě sobiho trusu a moči. To všechno ovlivňuje místní faunu i flóru včetně půdních mikroorganismů...“

- Pískání vzniká rychlým pohybem křídel. Komár jimi dokáže mávnout třístokrát nebo dokonce i šestsetkrát za sekundu – a nelze mu upřít obdiv, jaký při tom podá obrovský výkon. Tím spíš, že dovede létat dlouhou dobu bez přestávky. Zároveň se na typickém komářím zvuku podílejí hlasivky. Ty jsou napjaté v hrudních průduších. A jaký je k vyluzování zvuku důvod? Jde o informaci pro ostatní komáry – o pohlaví, druhu atd.

- Jde o neškodnou tiplici a bát se jí nemusíme. Stačí ji šetrně vyobcovat ven. Více se o ní můžete dovědět například na webu „Zelená domácnost“ [zde](#). O kousavých tiplicích se píše v některých starých knížkách – např. ve „Vzpomínkách z cest a života“ od Svatopluka Čecha. A setkali jsme se s tím i na stránkách Kompostu (v [č. 8/2023](#)) v souvislosti s přenosem horečnatého onemocnění, o kterém se zmiňuje ve svých pamětech Karel Klostermann. I ten výslovně hovoří právě o tiplicích. Velmi pravděpodobně jde však v těchto případech o komáry. Běžná literatura k této záměně názvů nic nenapovídá a internet také ne, i když například velmi zajímavá diplomová práce Zdeňky Kohoutkové „Vybrané názvy hmyzu v češtině a slovinštině“ obsahuje celou dlouhou komářím kapitolu (viz [zde](#)). Klíčem k záhadě je, jak se zdá, Klostermannův román „Mlhy na Blatech“. Zde se totiž také píše o tiplicích, a to v kontextu, hodícím se přesně na komáry. **-ah-**

Zdraví a strava

ZeměDar žije dál (3)

Pohankové javorové cookies

Tyto sušenky byly oblíbené nejen u bezlepkářů, kteří chtěli víc než jen hmotu, ale hlavně živiny, jimiž jsou tyto sušenky naibušené a k tomu neobsahují cukr.

Ingredience: 100 ml kokosového oleje, 60 g javorového sirupu, 160 g pohankové mouky, 40 g na prach umletých slunečnicových, dýňových a lněných semínek, 50 g strouhaného kokosu, lžice kypřicího prášku z viněného kamene, kůra z jednoho citrónu, špetka soli, lžička kakaa, něco na zdobení - brusinky, kustovnice, semínka, ořechy... dle fantazie

Postup přípravy: Vyšleháme si olej se sirupem. Smícháme si sypké suroviny i s citrónovou kůrou a přidáme k tekuté části. Prohněteme rukama, dokud se hmota nespojí v těsto. Na pečicí papír tvoříme kolečka. Odebere kousek těsta, uděláme kuličku a z ní placku v průměru cca 5cm. Ozdobíme, lehce vtlačíme. Dáme péct na 150 °C max. 15minut. Po upečení necháme zcela vychladnout, jinak se lámou a drobí.

Přeji pěknou sladkou chvíli. **Tereza Vandas**

Foto Tereza Vandas

Místo vajec

Vejce se dostala do našeho hledáčku na lednových kurzech zdravého vaření, přičemž jsme opět hledali adekvátní alternativy z rostlinné říše. I když se o tom někteří odborníci na výživu stále přou, vyšší než občasná konzumace vajec může kvůli vysokému obsahu nasycených tuků a cholesterolu negativně promlouvat právě do bilance této živiny v ukazatelích našeho zdraví. Dnešní možnosti tzv. nevajec už nekončí pouze u obligátní kombinace černá sůl a kurkuma, ale možnosti jsou mnohem širší, jak se o tom mohli přesvědčit účastníci kurzů.

Polentová nádivka

Ingredience: polenta (300 g), voda (cca litr), rohlíky/housky (5-6 ks), listový špenát (balení mraženého nebo podobné množství čerstvého, alternativně kopřivy apod.), tofu salám / uzené tofu nebo jiná rostlinná uzenina (cca 200 g), sůl (lžička), černá sůl (cca 2 lžičky), nálev z rostlinného bujónu nebo osolené rostlinné mléko (šálek), rostlinný olej (1/4 šálku), kurkuma (lžička), majoránka (lžice), drcený pepř

Postup přípravy: Zhruba litr vody osolíme klasickou solí, ochutíme majoránkou a uvedeme k varu. Za stálého míchání metličkou do ní postupně vmícháme polentu, stáhneme z ohně a necháme zčásti zchlad-

nout. Pečivo nakrájíme na kostky, smícháme s černou solí, kurkumou, pepřem, olejem a nálevem z rostlinného bujónu nebo osoleným rostlinným mlékem. Špenát nebo jiné jedlé rostliny posekáme. (Pokud je špenát rozmražený, vymačkáme z něj vodu. Kopřivy apod. spaříme.) Rostlinnou uzenu nakrájíme na kostky. Vše přidáme k polentě, promícháme a lehce proporcujeme. Tvoříme šišky a na pečicím papíru pečeme na 210 °C dozlatova. Před podáváním necháme alespoň zčásti zchladnout.

Foto -jj-

placky a klademe na chléb namazaný hořčicí s ostatními obvyklými surovinami.

Těstovinovou omeletu – směs smícháme s uvařenými těstovinami a ostatními libovolnými surovinami jako cibule, pórek, houby apod. (zhruba menší talíř těstovin + 3 lžíce nevejce) a opékáme na malém množství oleje na pánvi z obou stran.

Zapečené těstoviny s nevejcem – podobně jako u předchozího, ale zapékáme větší množství na plechu nebo v zapékací nádobě v troubě.

Makovec

Ingredience: celozrnná špaldová nebo pšeničná hladká mouka (cca 300 g), namletý mák (cca 150 g), cukr (cca 75 g), kypřicí prášek (3 lžičky), skořice (lžíce), sůl (špetka), rostlinné mléko nebo voda (100 ml nebo dle potřeby), rostlinný olej (50-60 ml), rum (2 lžíce), banán + jablko (celkem cca 300 g)

Postup přípravy: Důkladně promícháme všechny suché ingredience. Ovoce umixujeme dohladka, případně jablko nastrojíme najemno a banán rozmačkáme vidličkou. Vmícháme do suché směsi, přidáme olej, rum a nakonec přidáváme postupně vodu / rostlinné mléko do polotekuté konzistence těsta. Pečeme v papírem vyložené formě, případně v hlubokém plechu ve dvojnásobném množství na 180 °C cca 30 minut. -jj-

Nevejce

Ingredience: natural tofu, voda (300 ml), celozrnná špaldová nebo pšeničná hladká mouka (4 lžíce), cizrnová mouka (4 lžíce), škrob (2 lžíce), plnotučná hořčice (lžíce), sůl (lžička), černá sůl (lžička), kurkuma (lžička)

Postup přípravy: Tofu s vodou umixujeme dohladka, přidáme všechny ostatní suroviny a dále mixujeme. Vzniklou směs (nevejce) můžeme použít na:

Nevejčnou omeletu – smažíme na malém množství oleje a postupně rozebíráme obracečkou až do polotuhé konzistence.

Nevejčnou smaženku – na malém množství oleje smažíme z hmoty placky a klademe na chléb namazaný hořčicí s ostatními obvyklými surovinami.

Ing. Jan Juráš -jj-

Ekoporadna při ŠK, Informační centrum neziskových organizací, Husova 380, Strakonice

Po, St: 7:30 - 16:00, Út, Čt: 12:00 - 16:00,

Pá - po domluvě

tel.: 380 422 721, 721 658 244

E-mail: jan.juras@knih-st.cz

Základní organizace Českého svazu ochránců přírody Strakonice, Zámek 1

www.csop-strakonice.net

E-mail: posta@csop-strakonice.net

Kompost - Strakonický měsíčník o ochraně přírody

Příspěvky v tomto čísle - Jan Juráš, Alena Hrdličková (-ah-), Pavel Bučan, Michaela Sýkorová, Daniela Kořínková, Jiří Wagner, Eva Legátová, Tereza Vandas

Grafika - Jan Juráš

Logo Kompost - Monika Březinová

Kresby - Ivana Jonová

Jazyková úprava - Jan Juráš

Kontakt - jan.juras@knih-st.cz, 380 422 721

Publikované články vyjadřují výhradně názory autorů

Anticopyright 2024

ŠMIDINGEROVA
KNIHOVNA
STRAKONICE

13. ročník

KOMPOST 2/24